

Λύση:

X παίρνει τιμές στο $\mathbb{R}$

$Y = X^2$ παίρνει τιμές στο $[0, +\infty)$

$$f_{Y|X}(y) = 0, y < 0$$

$y \in [0, +\infty)$

$$F_{Y|X}(y) = P(Y \leq y) = P(X^2 \leq y) = P(-\sqrt{y} \leq X \leq \sqrt{y}) = F_X(\sqrt{y}) - F_X(-\sqrt{y})$$

$$\rightarrow f_{Y|X}(y) = \phi(\sqrt{y}) \frac{1}{2\sqrt{y}} + \phi(-\sqrt{y}) \frac{1}{2\sqrt{y}}$$

$$= \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \cdot 2 e^{-\frac{(\sqrt{y})^2}{2}} \frac{1}{2\sqrt{y}} = c \cdot y^{-1/2} e^{-\frac{1}{2}y} \rightarrow \text{σ.π.π. Γάμμα}$$

$$a = 1/2$$

$$a-1 = -1/2 \Rightarrow a = -1/2$$

Άρα, $Y \sim \text{Gamma} \left(\frac{1}{2}, \frac{1}{2} \right)$

22/11/2017

ΜΑΘΗΜΑ 24

Πολυδιάστατες Τυχαίες Μεταβλητές

1. Ορισμός

δισχμ. χώρος

$$(X, Y) : \Omega \rightarrow \mathbb{R}^2$$

$$\omega \mapsto (X(\omega), Y(\omega))$$

λέγεται 2-διάστατη τ.μ. αν για κάθε $x, y \in \mathbb{R}$ $\{\omega : X(\omega) \leq x, Y(\omega) \leq y\} \in \mathcal{A}$

Διασθητικά, $(x, y) \leftarrow$ ζεύγος αριθμ. χαρακτηριστικών ενός παρ. τυχής.

οίκος. ενδ.σ.

Ανάλογα, έχουμε n -διάστατες τ.μ. $(X_1, X_2, \dots, X_n)$

2. Συνάρτηση Κατανομής

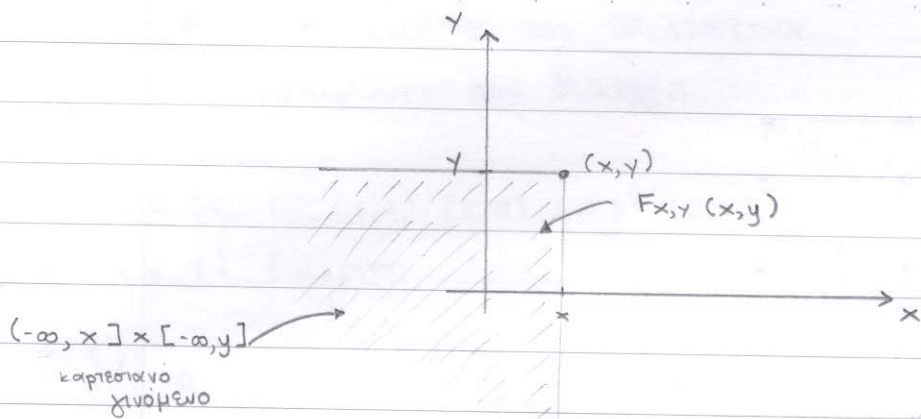
(X, Y) τ.μ.

$$\text{σ.κ. } F_{X,Y}(x,y) = P(X \leq x, Y \leq y)$$

↑
από κοινού

περιθώρια
σ.κ τμς X : $F_X(x) = P(X \leq x)$

» τμς Y : $F_Y(y) = P(Y \leq y)$

Ιδιότητες:

$$1. \lim_{\substack{x \rightarrow \infty \\ y \rightarrow \infty}} F_{x,y}(x,y) = 1$$

$$2. \lim_{y \rightarrow \infty} F_{x,y}(x,y) = F_x(x)$$

$$3. \lim_{x \rightarrow \infty} F_{x,y}(x,y) = F_y(y)$$

$$4. \lim_{y \rightarrow -\infty} F_{x,y}(x,y) = 0$$

$$5. \lim_{x \rightarrow -\infty} F_{x,y}(x,y) = 0$$

6. $F_{x,y}$ $\uparrow$ (αύξουσα) ως προς x και ως προς y .

7. $F_{x,y}$ δεξιά συνεχής ως προς x, y

$$\lim_{x \rightarrow x_0^+} F_{x,y}(x,y) = F_{x,y}(x_0,y)$$

$$\lim_{y \rightarrow y_0^+} F_{x,y}(x,y) = F_{x,y}(x,y_0)$$

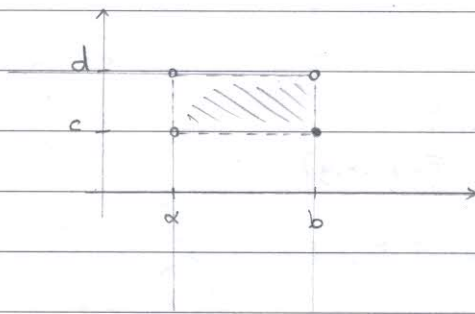
8. $F_{x,y}(x,y)$ έχει αριστερά όρια

$$\lim_{x \rightarrow x_0^-} F_{x,y}(x,y) = P(x < x_0, Y \leq y)$$

$$\lim_{y \rightarrow y_0^-} F_{x,y}(x,y) = P(x \leq x, Y < y_0)$$

$$9. P(a < X \leq b, c < Y \leq d) = F_{X,Y}(b,d) - F_{X,Y}(a,d) - F_{X,Y}(b,c) + F_{X,Y}(a,c)$$

(βλ. σχήμα)

3. Διακριτές 2-διάστατες τ.μ.

(X, Y) τ.μ. διακριτή $\Leftrightarrow \exists A = \{(x_0, y_0), (x_1, y_1), \dots\}$ $P((X, Y) \in A) = 1$

$$P_{X,Y}(x,y) = P(X=x, Y=y)$$

από κοινού συνάρτηση πιθανότητας

Ιδιότητες:

1. $P_{X,Y}(x,y) \geq 0$

2. $\sum_x \sum_y P_{X,Y}(x,y) = 1$

$P_X(x) = P(X=x)$ περιθώρια σ.π της X

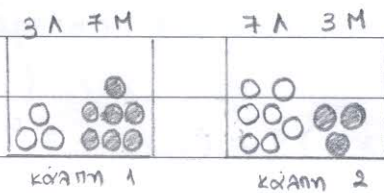
$P_Y(y) = P(Y=y)$ περιθώρια σ.π της Y

$$P_X(x) = \sum_y P_{X,Y}(x,y)$$

$$P_Y(y) = \sum_x P_{X,Y}(x,y)$$

4. Παράδειγμα

Πείραμα τύχης

1^ο στάδιο: Επιλέγω κοίτη στην τύχη

2^ο » : Διαλέγω 2 σφαιρίδια χωρίς επανάρτηση

$X =$ αριθμός της κάρτας που επιλέχθηκε.

$Y =$ # Λ σφαιριδιών που διάλεξα.

$$P((x, y) \in \{(1, 0), (1, 1), (1, 2), (2, 0), (2, 1), (2, 2)\}) = 1$$

άρα (x, y) διακριτή

$x \backslash y$	0	1	2	$P_x(x)$
1	$\frac{7}{30}^*$	$\frac{7}{30}^{***}$	$\frac{1}{30}^{**}$	$\frac{1}{2}$
2	$\frac{1}{30}^{\heartsuit}$	$\frac{7}{30}^{\heartsuit\heartsuit}$	$\frac{7}{30}^{\heartsuit\heartsuit\heartsuit}$	$\frac{1}{2}$
$P_Y(y)$	$\frac{8}{30}$	$\frac{14}{30}$	$\frac{8}{30}$	1
$P_{X,Y}(x,y)$				

$$* \frac{1}{2} \cdot \frac{7}{10} \cdot \frac{6}{9} = \frac{7}{30}$$

$$** \frac{1}{2} \cdot \frac{3}{10} \cdot \frac{2}{9} = \frac{1}{30}$$

*** επειδή η πρώτη γραμμή

αθροίζει στο $\frac{1}{2}$
 ή αλλιώς, $\frac{1}{2} \cdot \frac{3}{10} \cdot \frac{7}{9} = \frac{7}{30}$

Διάλεξη πρώτα λ ή πρώτα μ

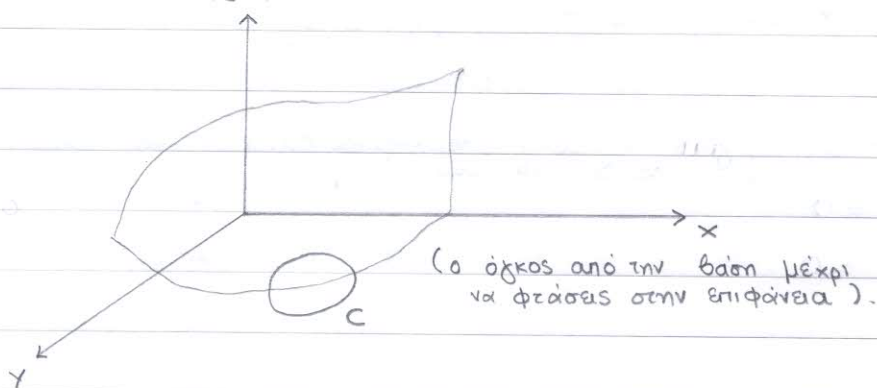
$$\heartsuit \frac{1}{2} \cdot \frac{3}{10} \cdot \frac{2}{9} = \frac{1}{30}$$

$\heartsuit\heartsuit, \heartsuit\heartsuit\heartsuit$ $\frac{7}{30}$ (γιατί το πρόβλημα είναι συμμετρικό)

5. Συνεχείς 2-διάστατες ζ.μ.

(x, y) ζ.μ συνεχής με από κοινού $f_{x,y}(x, y) \geq 0$

$$\text{αν } P((x, y) \in C) = \int_C \int_{\sigma.π.π.} f_{x,y}(x, y) dx dy$$

Ιδιότητες:

1. $f_{X,Y}(x,y) \geq 0$

2. $\int_{-\infty}^{\infty} \int_{-\infty}^{\infty} f_{X,Y}(x,y) = 1$

3. $f_X(x) = \int_{-\infty}^{\infty} f_{X,Y}(x,y) dy$

↑
περιοδία
σ.π.π της X

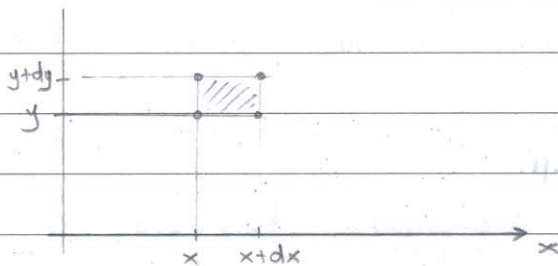
$f_Y(y) = \int_{-\infty}^{\infty} f_{X,Y}(x,y) dx$

↑
περιοδία
σ.π.π της Y

4. $F_{X,Y}(x,y) = P(X \leq x, Y \leq y) = \int_{-\infty}^x \int_{-\infty}^y f_{X,Y}(t,u) dudt$

5. $f_{X,Y}(x,y) = \frac{\partial^2}{\partial x \partial y} F_{X,Y}(x,y)$

6. $f_{X,Y}(x,y) = \lim_{\substack{dx \rightarrow 0 \\ dy \rightarrow 0}} \frac{P(x < X \leq x+dx, y < Y \leq y+dy)}{dx dy}$

Για μικρά dx, dy

$P(x < X \leq x+dx, y < Y \leq y+dy) \approx f_{X,Y}(x,y) dx dy$

7. $P(X=x, Y=y) = 0$ (γιατί ουσιαστικά ολοκληρώνω πάνω σε ένα σημείο που δεν έχει όγκο)

$P(X=x, Y \in A) = 0$

$P(X \in A, Y=y) = 0$

6. Παράδειγμα:

$$(x, y) \text{ συνεχής τ.μ. με σ.π.π. } f_{x,y}(x, y) = \begin{cases} c \cdot e^{-x} \cdot e^{-2y} & , x, y > 0 \\ 0 & , \text{διαφορετικά} \end{cases}$$

(i) $c = ;$

(ii) $f_x(x) = ;$

(iii) $f_y(y) = ;$

(iv) $P(x > 1, y < 1) = ;$

(v) $P(x < 1) = ;$

(vi) $P(x < y) = ;$ (το αφήνουμε προς το παρόν)

Λύση:

$$(i) \int_{-\infty}^{\infty} \int_{-\infty}^{\infty} f_{x,y}(x, y) dy dx = 1 \Rightarrow \int_0^{\infty} \int_0^{\infty} c e^{-x} e^{-2y} dy dx = 1 \Rightarrow c \int_0^{\infty} e^{-x} \int_0^{\infty} e^{-2y} dy dx = 1$$

$$\Rightarrow \frac{c}{2} \int_0^{\infty} e^{-x} dx = 1 \Rightarrow \frac{c}{2} = 1 \Rightarrow c = 2$$

$$\text{άρα, } f_{x,y}(x, y) = \begin{cases} 2e^{-x} e^{-2y} & , x, y > 0 \\ 0 & , \text{διαφορετικά} \end{cases} \quad \begin{matrix} 1 \\ \text{σ.π.π. της exp(2)} \end{matrix}$$

$$(ii) f_x(x) = \int_{-\infty}^{\infty} f_{x,y}(x, y) dy = \int_0^{\infty} 2e^{-x} e^{-2y} dy = e^{-x} \int_0^{\infty} 2e^{-2y} dy = e^{-x}$$

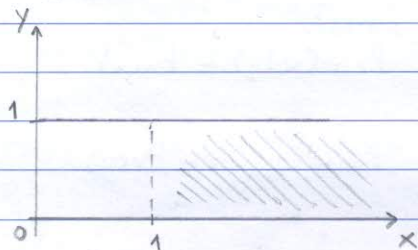
$$\text{άρα } f_x(x) = \begin{cases} e^{-x} & , x > 0 \\ 0 & , x \leq 0 \end{cases}$$

(iii) Όμοια

$$(iv) P(x > 1, y < 1) = \int_1^{\infty} \int_0^1 2e^{-x} e^{-2y} dy dx = \int_1^{\infty} e^{-x} \int_0^1 2e^{-2y} dy = 2 \int_1^{\infty} e^{-x} \int_0^1 e^{-2y} dy dx$$

$$= 2 \int_1^{\infty} e^{-x} \left. \frac{e^{-2y}}{-2} \right|_{y=0}^1 dx = 2 \int_1^{\infty} e^{-x} \frac{e^{-2} + 1}{2} dx$$

$$= (1 - e^{-2}) \int_1^{\infty} e^{-x} dx = (1 - e^{-2}) \left. \frac{e^{-x}}{-1} \right|_{x=1}^{\infty} = (1 - e^{-2}) e^{-1}$$

$$(v) P(x < 1) = \int_{-\infty}^1 f_x(x) dx = \int_0^1 e^{-x} dx = 1 - e^{-1}$$

(vi) (αργότερα)

Δεσμευμένες Συναρτήσεις Πιθανότητας
 Συναρτήσεις Πυκνότητας Πιθανότητας
 Συναρτήσεις Κατανομής
 Ανεξάρτητες Τυχαίες μεταβλητές

1. Ορισμός

(x, y) 2-διάστατη διακριτή τ.μ. με σ.π. $P_{x,y}(x,y) = P(X=x, Y=y)$

Περιοδία $P_Y(y) = P(Y=y)$
 σ.π της Y

Ορίζουμε για κάθε y με $P_Y(y) > 0$ τη δεσμευμένη σ.π της X δεδομένου $Y=y$.

$$P_{X|Y}(x|y) = P(X=x | Y=y) = \frac{P_{x,y}(x,y)}{P_Y(y)}$$

Για κάθε y $P_{X|Y}(\cdot | y)$ έχει τις ιδιότητες της σ.π.

- $P_{X|Y}(x|y) \geq 0 \quad \forall x$
- $\sum_x P_{X|Y}(x,y) = 1$ (αυθροίση ως προς y δεν κάνει 1, ούτε είναι συμμετρικό)

X, Y ανεξάρτητες $\iff \forall A, B \quad P(X \in A, Y \in B) = P(X \in A) P(Y \in B)$
 $\iff \forall x, y \quad P_{x,y}(x,y) = P_X(x) \cdot P_Y(y)$ (μας θυμίζει $P(AB) = P(A) \cdot P(B)$ αν A, B ανεξάρτητα)

Απόδειξη:

$\Rightarrow | A = \{x\}, B = \{y\}$

$$P_{x,y}(x,y) = P(X=x, Y=y) = P(X \in A, Y \in B) = P(X \in A) \cdot P(Y \in B) = P(X=x) \cdot P(Y=y) = P_X(x) \cdot P_Y(y)$$

$\Leftarrow | P(X \in A, Y \in B) = \sum_{(x,y) \in A \times B} P_{x,y}(x,y) = \sum_{x \in A} \sum_{y \in B} P_{x,y}(x,y) = \sum_{x \in A} \sum_{y \in B} P_X(x) \cdot P_Y(y)$

$$= \sum_{x \in A} P_X(x) \underbrace{\sum_{y \in B} P_Y(y)}_{P(Y \in B)} = P(Y \in B) \underbrace{\sum_{x \in A} P_X(x)}_{P(X \in A)} = P(Y \in B) \cdot P(X \in A)$$

$\iff \forall x, y \quad P_Y(y) > 0 \quad P_{X|Y}(x|y) = P_X(x)$

$\iff \forall x, y \quad P_X(x) > 0 \quad P_{Y|X}(y|x) = P_Y(y)$

2. Ορισμός

(x, y) συνεχής τ.μ. με σ.π.π. $f_{x,y}(x,y)$

$$f_X(x) = \int_{-\infty}^{\infty} f_{x,y}(x,y) dy, \quad f_Y(y) = \int_{-\infty}^{\infty} f_{x,y}(x,y) dx$$

Ορίζουμε δεσμευμένη συνάρτηση πυκνότητας της X δεδομένου ότι $Y=y$ για $f_Y(y) > 0$

$$f_{X|Y}(x,y) = \frac{f_{x,y}(x,y)}{f_Y(y)}$$

Για κάθε y η $f_{X|Y}(\cdot | y)$ έχει τις ιδιότητες της σ.π.π.

- $f_{X|Y}(x|y) \geq 0 \quad \forall x$
- $\int_{-\infty}^{\infty} f_{X|Y}(x,y) dx = 1$

5. Παραδείγματα

1. (x, y) συνεχής με σ.π.π. $f_{x,y}(x, y) = \begin{cases} \frac{1}{\pi}, & x^2 + y^2 \leq 1 \\ 0, & \text{διαφορετικά} \end{cases} = \frac{1}{\pi} \cdot \mathbb{1}_{\{(x,y): x^2+y^2 \leq 1\}}$
 x, y ανεξάρτητες;
 $\mathbb{1}_{\{x \in [-1, 1] \cdot y \in [-\sqrt{1-x^2}, \sqrt{1-x^2}]\}}$

ΟΧΙ

2. $f_{x,y}(x, y) = \begin{cases} c'xy, & 0 \leq x \leq y \leq 1 \\ 0, & \text{διαφορετικά} \end{cases} = c'xy \cdot \mathbb{1}_{\{x \in [0, 1]\}} \cdot \mathbb{1}_{\{y \in [x, 1]\}}$
 x, y ανεξάρτητες;
 ↪ δηλ το y εξαρτάται από το x

ΟΧΙ

3. $f_{x,y}(x, y) = \begin{cases} cxy, & 0 \leq x \leq 1, 0 \leq y \leq 1 \\ 0, & \text{διαφορετικά} \end{cases} = \overbrace{cx}^{f(x)} \cdot \overbrace{y}^{g(y)} \cdot \mathbb{1}_{\{x \in [0, 1]\}} \cdot \mathbb{1}_{\{y \in [0, 1]\}}$
 x, y ανεξάρτητες;

ΝΑΙ

Γενικά, αν έχω μια σ.π.π. ή σ.π. $f_{x,y}(x, y) = \begin{cases} > 0, & \text{στο } A \\ 0, & \text{διαφορετικά} \end{cases}$

Για να υπάρχει περίπτωση x, y ανεξάρτητες πρέπει το A να γράφεται σαν καρτεσιανό γινόμενο 2 συνόλων $A = A_x \times A_y$.

(αναγκαίο αλλά όχι επαρκές για την ανεξαρτησία).

6. Παράδειγμα:

(x, y) συνεχής τ.μ. με σ.π.π. $f_{x,y}(x, y) = \begin{cases} cxy, & 0 \leq x \leq 1, 0 \leq y \leq 1 \\ 0, & \text{διαφορετικά} \end{cases}$

(i) $c =$;

(ii) $f_x(x) =$;

(iii) $f_y(y) =$;

(iv) $f_{x|y}(x|y) =$;

(v) $f_{y|x}(y|x) =$;

(vi) $P(X < Y) =$;

Λύση:

(i) $\int_{-\infty}^{\infty} \int_{-\infty}^{\infty} f_{x,y}(x, y) dy dx = 1 \Rightarrow \int_0^1 \int_0^1 cxy dy dx = 1$

$\Rightarrow c \int_0^1 x \cdot \underbrace{\int_0^1 y dy}_{\frac{y^2}{2} \Big|_{y=0}^1} dx = 1 = 1 \Rightarrow \frac{c}{2} \int_0^1 x dx = 1 \Rightarrow \frac{c}{4} = 1 \rightarrow c = 4$

(ii) $f_x(x) = 0$, $x \notin [0,1]$
 $x \in [0,1]$ $f_x(x) = \int_{-\infty}^{\infty} f_{x,y}(x,y) dy = \int_0^1 4x dy = 4x \int_0^1 y dy = 2x$

άρα $f_x(x) = \begin{cases} 2x & , x \in [0,1] \\ 0 & , \text{διαφορετικά} \end{cases}$

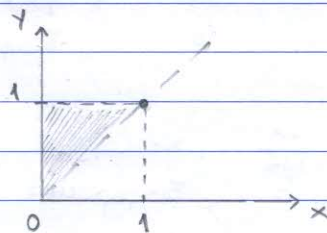
(iii) Ομοια $f_y(y) = \begin{cases} 2y & , y \in [0,1] \\ 0 & , \text{διαφ.} \end{cases}$

(iv) $f_{x|y}(x,y)$ ορίζεται αν $f_y(y) > 0$ για κάθε $y \Leftrightarrow y \in [0,1]$

τότε $f_{x|y}(x|y) = \frac{f_{x,y}(x,y)}{f_y(y)} = \begin{cases} 4xy/2y & , 0 \leq x \leq 1 \\ 0 & , \text{διαφορετικά} \end{cases} = \begin{cases} 2x & , x \in [0,1] \\ 0 & , \text{διαφορετικά} \end{cases}$

(το περιμέναμε αφού είναι ανεξάρτητες)

(v) $f_{y|x}(y|x) = \begin{cases} 2x & , y \in [0,1] \\ 0 & , \text{διαφορετικά} \end{cases}$ ομοια

(vi) $P(X < Y) = \int_0^1 \int_x^1 4xy dy dx$

$= \int_0^1 4x \left. \frac{y^2}{2} \right|_{y=x}^1 dx$

$= \int_0^1 4x \frac{1-x^2}{2} dx = \int_0^1 (2x - 2x^3) dx = x^2 - \frac{x^4}{2} \Big|_{x=0}^1 = \frac{1}{2}$

για τα άκρα κοιτάω ότι πρέπει $0 \leq x \leq y \leq 1$
για το εξωτερικό κοιτάω τα άρα έχω $\int_0^1 \dots dx$
και το y εξαρτάται από το x άρα $\int_0^1 \int_x^1 dy dx$
ισοδύναμα, θα μπορούσαμε να γράψουμε
 $\int_0^1 \int_0^y dy dx$

(θα μπορούσαμε να σκεφτούμε, επίσης, πως τα δυο χωρία είναι ίσα και μαζί κάνουν 1, άρα το καθένα είναι $\frac{1}{2}$.)

6. Παράδειγμα:

(x,y) συνεχής με σ.π.π. $f_{x,y}(x,y) = \begin{cases} cxy & , 0 \leq x \leq y \leq 1 \\ 0 & , \text{διαφορετικά} \end{cases}$

(i) $c = ?$

$\int_{-\infty}^{\infty} \int_{-\infty}^{\infty} f_{x,y}(x,y) dy dx = 1 \Rightarrow \int_0^1 \int_x^1 cxy dy dx = 1 \Rightarrow c \int_0^1 x \int_x^1 y dy dx = 1$

$\Rightarrow c \int_0^1 x \frac{1-x^2}{2} dx = 1 \Rightarrow c \int_0^1 \left(\frac{x}{2} - \frac{x^3}{2} \right) dx = 1$

$\Rightarrow c \left[x^2 - \frac{x^4}{4} \right]_{x=0}^1 = 1 \Rightarrow \dots c = 8$

$$(ii) f_X(x) = ;$$

$$= \int_{-\infty}^{\infty} f_{X,Y}(x,y) dy$$

$$x \notin [0,1] \quad f_X(x) = 0$$

$$x \in [0,1] \quad f_X(x) = \int_x^1 8xy dy = 8x \int_x^1 y dy = 8x \left. \frac{y^2}{2} \right|_{y=x}^1 = 8x \left(\frac{1}{2} - \frac{x^2}{2} \right) =$$

$$= 4x - 4x^3 = 4x(1-x^2)$$

$$\text{ορα } f_X(x) = \begin{cases} 4x(1-x^2), & x \in [0,1] \\ 0, & \text{διαφορετικά} \end{cases}$$

$$(iii) f_Y(y) = \dots = \begin{cases} 4y^3, & y \in [0,1] \\ 0, & \text{διαφορ.} \end{cases}$$

$$(iv) f_{X|Y}(x|y) = \begin{cases} \frac{2x}{y^2}, & x \in (0,y] \\ 0, & \text{διαφορετικά} \end{cases}$$

↑
ορίζεται

για $y \in (0,1]$

$$(v) f_{Y|X}(y|x) = \begin{cases} 2y/1-y^2, & y \in [x,1] \\ 0, & \text{διαφορ.} \end{cases}$$

$$(vi) P(X < Y) = 1$$